

วิเคราะห์ความขัดแย้งของทฤษฎีทั้งสอง

1. วิธีแก้ความขัดแย้งตามทัศนะของ เอ.เอ็ม. ควินตัน¹

เอ.เอ็ม. ควินตัน มีทัศนะว่า ความขัดแย้งกันในเรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษระหว่างทฤษฎีทดแทนความผิดกับทฤษฎีประโยชน์นิยมไม่ได้เป็นความขัดแย้งที่แท้จริง เพราะเขาถือว่าทัศนะของทฤษฎีทั้งสองเป็นจริงพร้อมกันได้ทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ โดยควินตันอ้างเหตุผล 2 ประการ คือ

1. ทางทฤษฎี ทฤษฎีทั้งสองกล่าวถึงเรื่องการลงโทษคนละแง่ คือ ทฤษฎีทดแทนความผิดเป็นทฤษฎีทางตรรก ส่วนทฤษฎีประโยชน์นิยมเป็นทฤษฎีทางศีลธรรม
2. ทางปฏิบัติ ความมุ่งหมายของการลงโทษของทฤษฎีประโยชน์นิยมเป็นเรื่องของการออกกฎ แต่ของทฤษฎีทดแทนความผิดเป็นเรื่องของการประยุกต์ใช้กฎกับกรณีเฉพาะ

1.1 ความไม่ขัดแย้งกันทางค่านทฤษฎี

ควินตันมีทัศนะว่า ทฤษฎีทดแทนความผิดไม่ได้เป็นทฤษฎีทางศีลธรรมที่เสนอทัศนะว่า เราควรลงโทษเพื่ออะไร แต่เป็นทฤษฎีทางตรรกที่อธิบายความหมายของการลงโทษว่าเมื่อใดเราจึงเรียกการกระทำอย่างนี้ว่าการลงโทษ ส่วนทฤษฎีประโยชน์นิยมเป็นทฤษฎีทางศีลธรรมที่เสนอทัศนะว่าเราควรลงโทษเพื่ออะไร

¹A.M. Quinton, "On Punishment," in Philosophical Perspectives on Punishment ed. Gertrude Ezorsky, pp. 6-15.

ข้าพเจ้าจะอ้างว่าความขัดแย้งนี้สามารถแก้ไขได้ เพราะว่าทฤษฎีทดแทนความผิดนั้นถูกเข้าใจใหญ่กตองแล้วไม่ใดเป็นทฤษฎีทางศีลธรรม แต่เป็นทฤษฎีทางตรรก จึงไม่ใดโทษตัดสินความชอบธรรมในการลงโทษ แต่หาความกระจางในการใช้ค่า แต่ทฤษฎีประโยชน์นิยมให้ทัศนะทางศีลธรรมที่มีต่อการลงโทษ จึงไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับขอแย้งของทฤษฎีทดแทนความผิด แม้คำว่ากลงโทษจะถูกเข้าใจอย่างที่ทฤษฎีทดแทนความผิดที่ความก็ตาม ความขัดแย้งนี้เกิดจากความเข้าใจสับสนกันระหว่างรูปแบบของความจำเป็นและความเป็นไปได้ทางศีลธรรมกับรูปแบบของความจำเป็นและความเป็นไปได้ทางตรรก ระหว่างคำว่า "ตอง" และ "สามารถ" กับคำว่า "ควร" และ "อาจจะ" กล่าวอย่างสั้น ๆ ทฤษฎีทั้งสองตอบปัญหาที่ต่างกัน กล่าวคือ ทฤษฎีทดแทนความผิดตอบปัญหาที่ว่า "เมื่อใดเราจึงสามารถลงโทษได้ (ทางตรรก)" ทฤษฎีประโยชน์นิยมตอบปัญหาที่ว่า "เมื่อใดเราจึงควร หรือ อาจจะลงโทษได้ (ทางศีลธรรม)"¹

ควินตันมีทัศนะว่า สำคัญของทฤษฎีทดแทนความผิดอยู่ที่ว่า ความชอบธรรมของการลงโทษคือการลงโทษเฉพาะผู้ที่มีความผิดเท่านั้น จะลงโทษผู้บริสุทธิ์ไม่ได้ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า สำคัญของทฤษฎีทดแทนความผิดอยู่ที่ว่า ความผิดเป็นเงื่อนไขจำเป็น (necessary condition) ของการลงโทษ

ข้อโจมตีที่สำคัญของพวกทฤษฎีทดแทนความผิดก็คือ พวกประโยชน์นิยมยอมให้มีการลงโทษผู้บริสุทธิ์ได้ ดังนั้นสมมุติฐานขั้นพื้นฐานของพวกเขาก็ต้องเป็นว่า เฉพาะคนมีความผิดเท่านั้นที่ถูกลงโทษ นั่นคือ ความผิดเป็นเงื่อนไขจำเป็นของการลงโทษ²

แต่ควินตันมีทัศนะว่า การตัดสินความชอบธรรมของการลงโทษตามทฤษฎีทดแทนความผิดนั้นเป็นการตัดสินความชอบธรรมทางตรรก (logical justification) ไม่ใช่การตัดสินความชอบธรรมทางศีลธรรม (moral justification)³ กล่าวคือ ทฤษฎีทดแทนความผิดไม่ได้มีทัศนะว่า เราควรลงโทษเฉพาะผู้มีความผิดเท่านั้น ไม่ควร

¹Ibid., pp. 6-7.

²Ibid., p. 9.

³Ibid., p. 15.

ลงโทษผู้บริสุทธิ์ แต่มีทัศนะว่า เราต้องลงโทษเฉพาะผู้ที่มีความผิดเท่านั้น ไม่สามารถ ลงโทษผู้บริสุทธิ์ได้ เพราะความคิดเป็นเงื่อนไขจำเป็นทางตรรก (logical necessary condition) ของการลงโทษ¹ ความคิดเป็นส่วนหนึ่งของนิยามของการลงโทษ การลงโทษผู้บริสุทธิ์เป็นไปไม่ได้ทางตรรกเพราะขัดแย้งกับความหมายของการลงโทษ

ความสมควรได้รับโทษ (desert) ไม่ใช่เงื่อนไขทางศีลธรรม แต่เป็นเงื่อนไขทางตรรกของการลงโทษ นั่นคือ การกล่าวหา ชายคนหนึ่งถูกลงโทษโดยไม่สมควร ได้รับโทษคือเขาไม่ใคร่ทำผิด เป็นการกล่าวหาที่ขัดแย้งตัวเอง (self-contradictory) การที่ขัดแย้งตัวเองก็เนื่องมาจากความหมายของคำว่า "การลงโทษ"²

∴ เพราะความจำเป็นที่คงไม่ลงโทษผู้บริสุทธิ์นั้นไม่ใช่ความจำเป็นทางศีลธรรม แต่เป็นความจำเป็นทางตรรก มันไม่ใช่เป็นอย่างผู้ที่ถือทฤษฎีทดแทนความผิดบางคน คิดว่า เราไม่อาจลงโทษผู้บริสุทธิ์ได้และควรลงโทษเฉพาะผู้ที่มีความผิดเท่านั้น แต่ มันเป็นว่าเราไม่สามารถลงโทษผู้บริสุทธิ์ได้และต้องลงโทษเฉพาะผู้ที่มีความผิดเท่านั้น และ ความทุกข์ยากและความเจ็บปวดของการลงโทษสามารถกระทำต่อผู้บริสุทธิ์ได้ แต่ไม่ใช่เป็นการลงโทษ มันเป็นความผิดหลากหลายทางศาลหรือการชู้เชื้อ หรือตามคำ อันนาร์จ เกียจทีแบรดลีย์ (Bradley) ไซว่า "การผ่าตัดทางสังคม" (social surgery) การทำความทุกข์ยากให้แก่คนจะเรียกได้โดยถูกต้องว่าเป็นการลงโทษก็ต่อเมื่อคน ๆ นั้นมีความผิด ดังนั้นสมมุติฐานของผู้ถือทฤษฎีทดแทนความผิดจึง ไม่ใช่เป็นสัจธรรมทางศีลธรรม แต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความหมายของคำว่า "การลงโทษ"³

คนบ้าและคนเป็นโรคจิตก็ได้รับการปฏิบัติทางร่างกายแบบเดียวกับพวก อาชญากร คือ ถูกควบคุมตัวแยกออกจากผู้อื่น แต่การถูกขังของคนบ้าและคนป่วยต่างจากการถูกขังของอาชญากร ตรงที่คนบ้าและคนป่วยไม่ถูกประนามเพราะไม่มีความผิดให้ประนาม⁴

¹Ibid., p. 12.

²Honderich, Punishment : The Supposed Justifications, p. 146.

³Quinton, "On Punishment," p. 10.

⁴Ibid., p. 10.

ดังนั้นความขัดแย้งที่ทฤษฎีทดแทนความคิดไม่ยอมให้มีการลงโทษผู้บริสุทธิ์ แต่ทฤษฎีประโยชน์นิยมยอมให้มีการลงโทษผู้บริสุทธิ์ได้เมื่อเกิดผลดีต่อสังคม จึงไม่ได้เป็นความขัดแย้งในเรื่องของการลงโทษอีกต่อไป เพราะควินตันถือว่าการทำความทุกข์ยากให้แก่คนบริสุทธิ์เพื่อใช้เขาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา นั้น ไม่ได้เป็นการลงโทษ ดังนั้นจึงไม่เกิดปัญหาของการลงโทษว่า การลงโทษผู้บริสุทธิ์ เป็นสิ่งถูกต้องตามศีลธรรมหรือไม่ ปัญหาที่แท้จริงของเรื่องนี้เป็นปัญหาทางศีลธรรมโดยทั่วไปว่า เราควรใช้คนเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุผลดีที่ศีลหรือไม่

ควินตันจึงถือว่าที่สละหลักของทฤษฎีทดแทนความคิดซึ่งเป็นทฤษฎีทางตรรกจึงไม่ขัดแย้งกับที่สละของทฤษฎีประโยชน์นิยมซึ่งเป็นทฤษฎีทางศีลธรรม ทฤษฎีทดแทนความคิดมีที่สละว่า เราต้องลงโทษเฉพาะผู้มีความผิดเท่านั้น ส่วนทฤษฎีประโยชน์นิยมมีที่สละว่าในการลงโทษควรมุ่งให้เกิดผลดีต่อสังคม ทฤษฎีทั้งสองจึงไม่ขัดแย้งกันและเป็นจริงพร้อมกันได้ คือถือว่าเราต้องลงโทษเฉพาะผู้มีความผิดเท่านั้นและในการลงโทษผู้ทำผิดควรมุ่งให้เกิดผลดีต่อสังคมด้วย

1.2 ความไม่ขัดแย้งกันทางค่านิยมปฏิบัติ

ควินตันมีที่สละว่าหลักการของทฤษฎีประโยชน์นิยมเป็นหลักการที่ใช้ออกกฎ คือทฤษฎีประโยชน์นิยมตอบปัญหาที่ว่า "การกระทำประเภทไหนที่ควรถูกลงโทษ" ส่วนหลักการของทฤษฎีทดแทนความคิดเป็นหลักการประยุกต์ใช้กฎกับกรณีเฉพาะ คือ ทฤษฎีทดแทนความคิดตอบปัญหาที่ว่า "การกระทำกรณีไหนที่ควรถูกลงโทษ"¹

ควินตันถือว่าผู้ออกกฎหมายออกกฎหมายโดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของสังคม ผู้ออกกฎหมายจึงใช้หลักการของทฤษฎีประโยชน์นิยม แต่การใช้ออกกฎหมายกับกรณีเฉพาะว่าการกระทำนี้ควรถูกลงโทษตามกฎหมายหรือไม่เป็นหน้าที่ของศาล และการที่ศาล

¹Ibid., p. 14.

ตัดสินลงโทษก็เพราะทำความคิดตามกฎหมาย ศาลจึงใช้หลักการของทฤษฎีทดแทนความคิด ทั้งนี้การลงโทษจึงเป็นการทดแทนที่ทำผิดกฎหมาย และกฎหมายนั้นกำหนดประเภทของความผิดโดยหลักประโยชน์สุข ทั้งนี้เองที่ควินตันถือว่าทฤษฎีทดแทนความคิดกับทฤษฎีประโยชน์นิยมไม่ขัดแย้งกัน แต่เป็นหลักปฏิบัติคนละตอนและคนละแง่ กล่าวคือ ทฤษฎีประโยชน์นิยมมองในแง่ศีลธรรมว่าการออกกฎหมายลงโทษการกระทำประเภทใดควรคำนึงถึงประโยชน์สุขของสังคม ทฤษฎีทดแทนความคิดมองในแง่ตรรกะว่า ในการลงโทษต้องมีความผิดตามกฎหมายจึงลงโทษได้

ควินตันบอกว่า ความแตกต่างระหว่างการออกกฎกับการใช้กฎเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าประโยชน์สุข (utility) กับความคิด (guilt) กำหนดความชอบธรรมของการลงโทษในแง่ที่ต่างกัน คือประโยชน์สุขกำหนดการตัดสินความชอบธรรมทางศีลธรรม (moral justification) ความคิดกำหนดการตัดสินความชอบธรรมทางตรรก (logical justification)

การแยกความแตกต่างระหว่างการออกกฎหมายอาญากับการประยุกต์ใช้กฎหมายอาญาช่วยอธิบายให้เห็นว่า ประโยชน์สุขและความคิดกำหนดความชอบธรรมของการลงโทษในแง่ที่ต่างกัน โดยเฉพาะความจริงที่ว่า ขณะที่ประโยชน์สุขเป็นตัวกำหนดการตัดสินความชอบธรรมทางศีลธรรม ความคิดก็เป็นตัวกำหนดการตัดสินความชอบธรรมทางตรรก ความคิดไม่เกี่ยวกับการออกกฎ เพราะเมื่อกฎยังไม่ออกมา ความคิดก็ยังไม่ใ้ถูกกำหนดและยังไม่มีภาระใช้ ประโยชน์สุขก็ไม่เกี่ยวกับการใช้กฎ เพราะหน้าที่ที่กฎออกมา การลงโทษก็ถูกกำหนดโดย (การมี) ความคิด และหน้าที่ที่กฎถูกใช้ การลงโทษก็ตามมาทันที¹

2. วิเคราะห์ทัศนะของควินตัน

ทัศนะของควินตันยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษได้อย่างแท้จริง เพราะปัญหาที่ว่า "เราจะลงโทษใคร" (whom we punish?)

¹Ibid., pp. 14-15.

ต่างกับปัญหาที่ว่า "เราลงโทษเพื่ออะไร" (why we punish?)¹ แม้เราจะยอมรับทัศนะของควินตันที่ว่า ความผิดเป็นเงื่อนไขจำเป็นทางตรรกของการลงโทษ คือตอบปัญหาได้ว่าเราจะลงโทษได้เฉพาะคนที่มีความผิด เราก็ยังไม่ได้ตอบปัญหาว่าเราลงโทษเพื่อความมุ่งหมายใด กล่าวคือ เมื่อเราพบว่าคน ๆ หนึ่งมีความผิดและเราสามารถลงโทษเขาได้ เราจะลงโทษเขาเพื่ออะไร เราจะลงโทษเขาเพื่อทดแทนความผิด หรือลงโทษเขาเพื่อสร้างประโยชน์สุขให้แก่สังคม ในบางกรณีการลงโทษคนทำผิดอาจเป็นไปได้ที่ความมุ่งหมายทั้งสองประการนี้เป็นจริงพร้อมกันได้ เช่น เมื่อคน ๆ หนึ่งทำผิดกฎที่ได้ประกาศห้ามไว้แล้ว การลงโทษเขาก็เพื่อเป็นการทดแทนความผิดที่เขาได้ฝ่าฝืนกฎที่เขาทราบดีแล้วว่าถ้าเขาฝ่าฝืนเขาจะได้รับโทษในขณะที่เดียวกันก็เพื่อทำให้ตัวเขาและผู้อื่นเกรงกลัว ไม่กล้าฝ่าฝืนกฎนั้นอีกด้วย แต่ในบางกรณีความมุ่งหมายของการลงโทษทั้งสองประการนี้ไม่สามารถเป็นจริงพร้อมกันได้ เช่น ในกรณีที่การลงโทษผู้ทำผิดไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ ขึ้นมาเลย เนื่องจากการทำผิดแบบนั้นไม่สามารถเกิดขึ้นได้อีกแล้วเพราะสภาพแวดล้อมได้เปลี่ยนไป เพื่อให้เข้าใจได้ชัดเจนขึ้น เราอาจใช้ตัวอย่างของคำท้เรื่องนักโทษประหารคนสุดท้ายบนเกาะที่ทุกคนพร้อมใจแยกย้ายไปจากเกาะนั้นแล้ว ในกรณีเช่นนี้การลงโทษเพื่อทดแทนความผิดกับการลงโทษเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขเป็นจริงพร้อมกันไม่ได้ เพราะถ้าหากลงโทษประหารชีวิตเขาก็จะเป็นการลงโทษเพื่อทดแทนความผิดที่เขาได้ทำไปแล้ว เพราะการลงโทษนี้ไม่เกิดประโยชน์สุขอะไรขึ้นเลยแก่ชุมชนบนเกาะนั้น เนื่องจากจะไม่มีชุมชนบนเกาะนั้นอีกต่อไปแล้ว ซ้ำยังเป็นการลดทอนประโยชน์สุขของมนุษย์ลงโดยการฆ่ามนุษย์คนหนึ่งให้ตายลงโดยเปล่าประโยชน์ แต่ถ้าหากปล่อยให้นักโทษประหารคนนั้นมีชีวิตต่อไปคนเดียวบนเกาะนั้นโดยไม่ลงโทษประหารชีวิตเขาก็จะเป็นการขัดแย้งกับทฤษฎีทดแทนความผิด เพราะตามหลักการอันเข้มงวดของทฤษฎีทดแทนความผิดแล้ว ความผิดไม่ได้เป็นเพียงเงื่อนไขจำเป็น (necessary condition) ของ

¹Gerber and McAnany, eds. Contemporary Punishment,

การลงโทษเท่านั้น หากแต่ยังเป็นเงื่อนไขเพียงพอ (sufficient condition) ของการลงโทษอีกด้วย กล่าวคือ ต้องลงโทษเพื่อทดแทนความผิดแก่ทุกคนที่ทำความผิด การทำความผิดทุกครั้งต้องได้รับการทดแทนจึงจะเกิดความยุติธรรม ดังนั้นความขัดแย้งเรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษระหว่างทฤษฎีทดแทนความผิดกับทฤษฎีประโยชน์นิยม จึงยังคงมีอยู่ต่อไป

ความจริงแล้วปัญหาความขัดแย้งเรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษระหว่างทฤษฎีทั้งสองนี้เป็นเพียงส่วนย่อยส่วนหนึ่งอันเนื่องมาจากความขัดแย้งทางด้านจริยธรรมที่เป็นพื้นฐานมากกว่าเรื่องการลงโทษ คือความขัดแย้งเรื่องเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมระหว่างทฤษฎีจริยธรรมของคานท์ กับทฤษฎีประโยชน์นิยม โดยที่ทฤษฎีจริยธรรมของคานท์ไม่ยอมให้ใช้คนเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุผลใด ๆ หากแต่ต้องปฏิบัติต่อเขาในฐานะที่เขาเป็นจุดหมายในตัวเอง ส่วนทฤษฎีประโยชน์นิยมถือเอาประโยชน์สุขของส่วนรวมเป็นเกณฑ์ตัดสินความชอบธรรม จึงยอมให้มีการใช้คนเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุผลได้อันเป็นประโยชน์สุขของส่วนรวมได้ ดังนั้นปัญหาความขัดแย้งเรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษจึงไม่สามารถแก้ไขได้โดยการพิจารณาเฉพาะเรื่องการลงโทษโดยลำพังอย่างเดียว แต่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษนี้เกี่ยวพันและขึ้นต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเรื่องเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมระหว่างทฤษฎีจริยธรรมของคานท์กับทฤษฎีประโยชน์นิยม

ส่วนการที่ควินตันอ้างว่าผู้ออกกฎหมายออกกฎหมายโดยอาศัยหลักการของทฤษฎีประโยชน์นิยม กล่าวคือ ออกกฎหมายโดยคำนึงถึงประโยชน์สุขโดยส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญและศาลตัดสินลงโทษโดยใช้หลักการของทฤษฎีทดแทนความผิด เรื่องนี้อาจแย้งได้ว่าจริงหรือที่ผู้ออกกฎหมายทุกคนออกกฎหมายโดยมุ่งสร้างประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม

¹วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2519), บทที่ 7-8.

ไม่มีผู้ออกกฎหมายที่ยึดหลักจริยธรรมของค่าน้ำที่ออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองรักษาศีลธรรมไว้มากกว่าจะคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมเลยหรือ อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้เป็นปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งไม่สามารถใช้เป็นข้ออ้างการตัดสินความชอบธรรมทางค่าน้ำจริยธรรมของการลงโทษได้ เพราะสมมุติว่าข้อเท็จจริงจะเป็นว่า ผู้ออกกฎหมายทุกคนออกกฎหมายโดยคำนึงถึงประโยชน์สุขส่วนรวมของสังคมเป็นสำคัญ เราก็ยังสามารถถามได้ว่าเป็นการถูกต้องตามหลักจริยธรรมหรือไม่ที่ออกกฎหมายโดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของสังคมมากกว่าจะคำนึงถึงความถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งในที่สุดก็จะมีมาลงที่ปัญหาความขัดแย้งเรื่อง เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมระหว่างทฤษฎีจริยธรรมของค่าน้ำกับทฤษฎีประโยชน์นิยมอีกเช่นกัน

3. การแก้ปัญหาโดยใช้ค่าน้ำยาม

เมื่อ เอ.เอ็ม. ควินตัน กล่าวแก้ไขแก้อัจฉริยะที่มีต่อทฤษฎีประโยชน์นิยมในข้อที่ว่า ทฤษฎีประโยชน์นิยมยอมให้มีการลงโทษผู้บริสุทธิ์ได้ถ้าก่อให้เกิดผลดีแก่สังคมนั้น ควินตันกล่าวแก้อัจฉริยะในแง่ของความหมายของการลงโทษ โดยเขามีทัศนะว่า ความผิดเป็นเงื่อนไขจำเป็นทางตรรกของการลงโทษ เราจะเรียกการทำความทุกข์ยากให้แก่คน ๆ หนึ่งว่าเป็นการลงโทษได้อย่างถูกต้องก็ต่อเมื่อเขามีความผิดเท่านั้น¹ ควินตันจึงถือว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์ไม่ใช่เป็นการลงโทษ ดังนั้นปัญหาที่ว่า การลงโทษผู้บริสุทธิ์ถือว่าเป็นการลงโทษหรือไม่นั้นจึงขึ้นอยู่กับการนิยามความหมายของการลงโทษ ถ้ายอมรับว่าความผิดเป็นเงื่อนไขจำเป็นทางตรรกของการลงโทษก็จำเป็นต้องยอมรับว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์ไม่ใช่เป็นการลงโทษ แต่ถ้าไม่ยอมรับการนิยามความหมายของการลงโทษแบบนี้ก็อาจถือว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์เป็นการลงโทษได้ เคอร์ท ไบเออร์ (Kurt Baier) เป็นผู้หนึ่งที่ถือว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์เป็นการลงโทษ เพราะเขาไม่เห็นด้วยกับทัศนะของควินตันที่ว่าความผิดเป็นเงื่อนไขจำเป็นทางตรรกของการลงโทษ

¹ อ่างแล้วหน้า 63.

ไบเออร์มีทัศนะว่า การลงโทษเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการที่เริ่มตั้งแต่การประกาศกฎหมายห้ามทำกรอย่างหนึ่งอย่างใด และกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนกฎนั้น มีคนที่คอยตรวจสอบและตัดสินว่าใครบ้างที่ฝ่าฝืนกฎและจากนั้นจึงมีการลงโทษผู้ที่ถูกตัดสินว่ามีความผิด¹ ดังนั้น ไบเออร์จึงถือว่าเงื่อนไขจำเป็นของการลงโทษไม่ได้อยู่ที่การมีความผิดหรือกระทำผิด แต่อยู่ที่การถูกตัดสินว่ามีความผิดและถูกลงโทษ โดยสถาบันหรือผู้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินและลงโทษ เช่น ศาล เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ พ่อแม่ และครู เพราะว่าผู้บริสุทธิ์อาจถูกตัดสินว่ามีความผิดและถูกลงโทษได้ เนื่องจากความผิดพลาดหรือความคดโกงของผู้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินและลงโทษ

คำตอบที่ถูกต้องของปัญหาของเราคือ การลงโทษนั้นโดยธรรมชาติที่แท้จริงของมันแล้วเป็นการทดแทนความผิด เพราะว่าความมุ่งหมายที่แท้จริงของการทำความทุกข์ยากในฐานะที่เป็นการลงโทษจะถูกทำลายไป ถ้ามันถูกกระทำต่อผู้ที่ถูกพบว่า "ไม่ผิด" แต่ในเวลาเดียวกันคนบางคนอาจถูกลงโทษ คือได้รับความทุกข์ยากในฐานะที่เป็นการลงโทษ แม้ว่าเขาจะไม่ได้ทำผิด เพราะว่าเขาอาจถูกพบว่ามีความผิดโดยปราศจากความผิดได้ เนื่องจากผู้พิพากษาและคณะลูกขุนทั้งหมดสามารถผิดผิดพลาดได้และบางคนก็กินสินบน²

ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า อะไรเป็นนิยามที่ถูกต้องของการลงโทษ การลงโทษเป็นการทำความทุกข์ยากให้แก่ผู้มีความผิดหรือเป็นการทำความทุกข์ยากให้แก่ผู้ถูกพบว่ามีความผิด เงื่อนไขจำเป็นทางตรรกของการลงโทษคือ การมีความผิดหรือการถูกพบว่ามีความผิด ข้าพเจ้าคิดว่าทัศนะของควินสันน่าจะถูกต้องมากกว่าทัศนะของไบเออร์ เพราะค่านิยามของสิ่งใดย่อมต่างกับกระบวนการตัดสินว่าสิ่งนั้นมีคุณสมบัติตามค่านิยามนั้นหรือไม่ ค่านิยามของน้ำย่อมต่างกับการตัดสินว่าสิ่งหนึ่งเป็นน้ำหรือไม่ เมื่อเราทราบว่าน้ำเป็นสารประกอบของไฮโดรเจน 2 อะตอมกับออกซิเจน 1 อะตอม เราก็ไม่ได้นิยามความ-

¹Kurt Baier, "Is Punishment Retributive," in Philosophical Perspectives on Punishment, ed. Gertrude Ezorsky, pp. 16-17.

²Ibid., p. 18.

หมายของน้ำว่าคือสิ่งที่ถูกตัดสินว่าเป็นสารประกอบของไฮโดรเจน 2 อะตอมกับออกซิเจน 1 อะตอม เพราะเมื่อเราตัดสินคิดว่าสิ่งหนึ่งเป็นสารประกอบของไฮโดรเจน 2 อะตอมกับออกซิเจน 1 อะตอม ทั้ง ๆ ที่มันไม่ได้เป็น การตัดสินว่ามันเป็นน้ำก็ไม่ได้ทำให้สิ่งที่ไม่ใช่น้ำเป็นน้ำขึ้นมาได้ ในเรื่องของการลงโทษก็เช่นเดียวกัน คำนิยามของการลงโทษกับการตัดสินว่าสิ่งหนึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนตามคำนิยามของการลงโทษหรือไม่เป็นคนละสิ่ง เมื่อคนเราใช้คำว่า "การลงโทษ" เขาย่อมหมายถึงการทำความทุกข์ยากให้แก่ผู้ทำผิด¹ เมื่อเราลงโทษคน เราไม่ได้คิดว่าเราลงโทษเขาเพราะเขาถูกตัดสินว่าผิด แต่เราลงโทษเขาเพราะเราคิดว่าเขาผิด ความเข้าใจผิดว่าการตัดสินว่ามีความผิดเป็นเงื่อนไขจำเป็นของการลงโทษเกิดขึ้นจากการไปพิจารณาการลงโทษทางกฎหมายที่ผู้ตัดสินว่าจำเลยมีความผิดเป็นคนละคนกับผู้ลงโทษผู้ทำผิด เนื่องจากผู้มีหน้าที่ลงโทษคือเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะมีอำนาจลงโทษใครตามกฎหมายได้ก็ต่อเมื่อคน ๆ นั้นถูกศาลตัดสินว่ามีความผิด เมื่อเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ลงโทษคนทำผิด เขาจึงเข้าใจผิดว่าเขาลงโทษคนคนนี้เพราะศาลตัดสินว่าคนคนนี้ผิด ไม่ใช่ลงโทษเพราะเขามีความผิด แต่ความจริงแล้วความมุ่งหมายของกฎหมายนั้นต้องการลงโทษผู้ทำผิด ไม่ได้ต้องการลงโทษผู้ถูกตัดสินว่าผิด แต่กระบวนการทางกฎหมายที่แยกตัวผู้ตัดสินว่ามีความผิดออกจากตัวผู้ลงโทษทำให้เกิดความเข้าใจผิดถึงนี้ขึ้น ถ้ามาพิจารณากรณีที่ผู้ตัดสินว่ามีความผิดกับผู้ลงโทษเป็นคน ๆ เดียวกัน เช่น พ่อแม่ หรือครู เราจะพบว่าเมื่อแม่ลงโทษลูกนั้น แม่ไม่ได้คิดว่าลงโทษเพราะแม่ตัดสินว่าลูกผิด แต่หากลงโทษเพราะคิดว่าลูกผิดจริง เพราะถ้าแม่โกรธใครมาแล้วมาตีลูก เป็นการระบายอารมณ์ การตีลูกนี้ก็ย่อมไม่ได้เป็นการลงโทษ แม้จะอ้างไม่ได้ว่าเป็นการลงโทษ เพราะแม่ตัดสินว่าลูกผิด ดังนั้นการลงโทษผู้บริสุทธิ์เพราะเข้าใจผิดว่าเขามีความผิดจึงไม่ใช่เป็นการลงโทษแต่เป็นการทำร้ายหรือทำทารุณกรรม หรือที่ควินตันเรียกว่า

¹พจนานุกรมเว็บสเตอร์ให้ความหมายของคำว่า "ลงโทษ" ไว้ว่า "to cause (a person) to undergo pain, loss, or suffering for a crime or wrongdoing".

เป็นความผิดพลาดทางศาล¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำร้ายผู้บริสุทธิ์เพื่อให้เขาเป็นเครื่องมือสร้างประโยชน์สุขแก่สังคมของพวกเขาประโยชน์นิยมยิ่งไม่ใช่เป็นการลงโทษอย่างแน่นอน เพราะรู้อยู่แล้วว่าเขาไม่มีความผิด

อย่างไรก็ตาม การแก้ปัญหาเรื่องการลงโทษผู้บริสุทธิ์โดยใช้คำนิยามของการลงโทษของควินตันนี้ยังไม่สามารถทำให้ทฤษฎีประโยชน์นิยมพ้นจากความรับผิดชอบต่อการกระทำแบบนี้ได้ การกล่าวว่าการทำร้ายผู้บริสุทธิ์เพื่อเป็นเครื่องมือในการบรรลุผลที่ดี ไม่ใช่เป็นการลงโทษ โดยอานิยามของการลงโทษนี้อาจช่วยให้ทฤษฎีประโยชน์นิยมพ้นจากความรับผิดชอบต่อการกระทำแบบนี้ก็ เฉพาะในเรื่องการลงโทษ แต่ในเรื่องการตัดสินจริยธรรมโดยทั่วไปแล้ว เมื่อทฤษฎีประโยชน์นิยมยอมรับการกระทำแบบนี้ก็ย่อมต้องรับผิดชอบต่อการกระทำแบบนี้เช่นเดิม ปัญหาความขัดแย้งเรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษเป็นปัญหาทางจริยะ² ข้าพเจ้าคิดว่า การแก้ปัญหาโดยใช้นิยามไม่สามารถแก้ปัญหาทางจริยะได้ มันเป็นแค่เพียงการเลื่อนปัญหาจากเรื่องหนึ่งไปยังอีกเรื่องหนึ่ง เท่านั้น ปัญหาที่ว่าการทำร้ายผู้บริสุทธิ์เพื่อเป็นเครื่องมือบรรลุผลที่ดี เป็นการกระทำที่ชอบธรรมหรือไม่ยังคงเป็นปัญหาอยู่ ไม่ว่าเราจะเรียกการกระทำแบบนี้ว่าเป็นการลงโทษหรือไม่ก็ตาม ปัญหาทางจริยะเป็นการตัดสินความชอบธรรมของการกระทำไม่ใช่ของคำพูด ดังนั้นจึงไม่สามารถแก้ปัญหาได้โดยใช้นิยาม

4. ความชอบธรรมของการลงโทษมุ่งไปยังผู้ถูกลงโทษหรือมุ่งไปยังสังคม

เรื่องของความชอบธรรมนั้นไม่ใช่เป็นเพียงความชอบธรรมของอะไรเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาด้วยว่าความชอบธรรมนั้นมุ่งไปยังผู้ใด³ รากฐานอันหนึ่งของความขัดแย้ง

¹Quinton, "On Punishment" p. 10.

²คือปัญหาว่า เราควรลงโทษเพื่ออะไร

³Pincoffs, The Rationale of Legal Punishment, p. 6.

ระหว่างทฤษฎีที่แทนความผิดกับทฤษฎีประโยชน์นิยมคือ เรื่องที่ว่าความชอบธรรมของการลงโทษมุ่งไปยังผู้ถูกลงโทษหรือมุ่งไปยังสังคมผู้ลงโทษผู้กระทำผิด ความชอบธรรมของการลงโทษมุ่งไปยังผู้กระทำผิดหรือมุ่งไปยังผู้ได้รับผลเสียหายจากการทำผิด ทฤษฎีที่แทนความผิดถือว่าความชอบธรรมของการลงโทษมุ่งไปยังผู้ถูกลงโทษ แต่ทฤษฎีประโยชน์นิยมถือว่าความชอบธรรมของการลงโทษมุ่งไปยังผู้ได้รับผลเสียหายจากการทำผิดคือสังคมส่วนรวม ทฤษฎีที่แทนความผิดถือว่าความชอบธรรมของการลงโทษมุ่งไปยังตัวผู้กระทำผิดไม่ได้มุ่งไปยังผู้เสียหายหรือสังคม คำหนึ่งที่ใช้นั้นว่า ความชอบธรรมของการลงโทษต้องมุ่งไปยังผู้ได้รับผลจากการลงโทษโดยตรงคือตัวผู้ถูกลงโทษ¹ ดังนั้นการลงโทษที่ไม่ยุติธรรมต่อผู้ถูกลงโทษ เช่น การลงโทษโดยไม่มี ความผิด การลงโทษเกินกว่าความผิด หรือการไต่ผู้ถูกลงโทษเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุผลได้อื่นจึง เป็นการลงโทษที่ไม่ชอบธรรม ส่วนทฤษฎีประโยชน์นิยมถือว่าความชอบธรรมของการลงโทษมุ่งไปยังผู้ได้รับผลเสียหายจากการทำผิดคือสังคมส่วนรวม ไม่ได้มุ่งไปยังตัวผู้ถูกลงโทษ หากจะคำนึงถึงผู้ถูกลงโทษก็พิจารณาในแง่ที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม คือ ให้ความสำคัญต่อสังคมส่วนรวมมากกว่าบุคคลแต่ละคน ทฤษฎีประโยชน์นิยมจะพิจารณาว่าควรลงโทษอย่างไรจึงจะทำให้สังคมปลอดภัยจากผลร้ายของอาชญากรรมได้มากที่สุดมากกว่าจะพิจารณาว่าผู้ถูกลงโทษได้รับความยุติธรรมหรือไม่

5. ความมีอยู่ของกฎศีลธรรมกับปัญหาความมุ่งหมายของการลงโทษ

ปัญหาที่ว่า กฎศีลธรรมเป็นกฎที่มีอยู่จริง ๆ ในธรรมชาติ เป็นโครงสร้างอย่างหนึ่งของธรรมชาติ² หรือไม่ เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษ ถ้ากฎศีลธรรมไม่มีจริงในธรรมชาติ มีแต่เพียงกฎที่มนุษย์สร้างขึ้น ความรับผิดชอบทาง

¹Ibid.

²ต่อไปข้างหน้าจะเรียกกฎศีลธรรมอัน เป็นโครงสร้างหนึ่งของธรรมชาตินี้ อย่างสั้น ๆ ว่า กฎศีลธรรม

ศีลธรรมของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสัตว์ศีลธรรม (moral agent) ตามเหตุผลของทฤษฎี
 ทดแทนความผิดก็ยอมไม่มี ถ้ากฎศีลธรรมไม่มี กฎต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ไม่ต้องสร้าง
 ให้สอดคล้องหรือคงรักษากฎศีลธรรมไว้ แต่มนุษย์จะสร้างกฎต่าง ๆ ขึ้นเพื่อประโยชน์สุข
 ของมนุษย์เอง ดังนั้นการลงโทษผู้ทำผิดกฎที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ไม่จำเป็นต้องลงโทษเพื่อ
 ทดแทนความผิดอันเป็นการรับผิดชอบต่อการกระทำของตนในฐานะที่เป็นสัตว์ศีลธรรมได้
 แต่ควรลงโทษเพื่อรักษาจุดประสงค์ของการออกกฎไว้ คือป้องกันไม่ให้ประโยชน์สุขของ
 มนุษย์ลดน้อยลงตามทฤษฎีประโยชน์นิยม ถ้าไม่มีกฎศีลธรรมบังคับให้มนุษย์ต้องได้รับการ
 ทดแทนจากการทำผิดของเขา การที่มนุษย์จะมาลงโทษกันเองโดยมุ่งทดแทนความผิดจะ
 เป็นการกระทำในลักษณะของการแก้แค้น แต่หากกฎศีลธรรมมีจริง มนุษย์ก็ยอมเป็นสัตว์
 ศีลธรรมได้ การออกกฎของมนุษย์ก็ควรสอดคล้องกับกฎศีลธรรม การละเมิดกฎก็เท่ากับ
 ละเมิดกฎศีลธรรม และมนุษย์ย่อมต้องรับผิดชอบทางศีลธรรมต่อการกระทำของเขา
 ดังนั้นการลงโทษจึงควรเป็นไปเพื่อทดแทนความผิดของเขา การหาประโยชน์จากการ
 ลงโทษตามทฤษฎีประโยชน์นิยมจึงเป็นเรื่องของผลพลอยได้ที่ไม่ใช่ความมุ่งหมายหลักของ
 การลงโทษ สรุปความว่า ถ้ากฎศีลธรรมมีอยู่จริง ความมุ่งหมายของการลงโทษตามทฤษฎี
 ทดแทนความผิดก็น่าจะถูกต้อง ถ้ากฎศีลธรรมไม่มีอยู่จริง ความมุ่งหมายของการลงโทษ
 ตามทฤษฎีประโยชน์นิยมก็น่าจะถูกต้อง

อาจมีการเข้าใจผิดได้ว่า ถ้ายอมรับว่าความผิดเป็นเงื่อนไขจำเป็นของการ
 ลงโทษ คือจะลงโทษได้เฉพาะผู้ทำความผิดเท่านั้น ทำให้จำต้องยอมรับต่อไปว่า การลง
 โทษเป็นการทดแทนความผิดที่ได้ทำลงไปแล้ว

คำตอบที่ถูกต้องของปัญหาของเราคือ การลงโทษนั้นโดยธรรมชาติที่แท้จริงของ
 มันแล้วเป็นการทดแทนความผิด เพราะหาความมุ่งหมายที่แท้จริงของการทำความ
 ทุกข์ยากในฐานะเป็นการลงโทษจะถูกทำลายไป ถ้ามันถูกกระทำต่อผู้ที่ถูกพบว่า
 "ไม่ผิด"¹

¹Kurt Baier, "Is Punishment Retributive," in Philosophical Perspectives on Punishment ed. Gertrude Ezorsky, p. 18.

แต่ความจริงแล้วไม่จำเป็นต้องเป็นเช่นนี้ เพราะขึ้นอยู่กับว่าการทำความคิดนั้น เป็นการทำความคิดกฎอะไร เป็นการทำความคิดกฎศีลธรรมหรือคิดกฎที่มนุษย์สร้างขึ้น ถ้าเป็นการทำความคิดกฎศีลธรรมหรือคิดกฎหมายที่ออกโดยมุ่งคุ้มครองรักษาศีลธรรมไว้ (กรณีอย่างนี้เป็นที่ยอมรับว่ากฎศีลธรรมมีอยู่จริงตามธรรมชาติ) การลงโทษก็เป็น การทดแทนความผิดตามกฎศีลธรรม แต่ถ้ากฎศีลธรรมไม่มีจริง การทำผิดเป็นเพียงการทำผิดที่มนุษย์สร้างขึ้น ความรับผิดชอบทางศีลธรรมก็ย่อมไม่มี การลงโทษก็ไม่จำเป็นต้องเป็นการทดแทนความผิดตามกฎศีลธรรม แต่ควร เป็นการลงโทษเพื่อให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการออกกฎ

ทฤษฎีทดแทนความผิดยืนยันว่า ความยุติธรรมเป็นสิ่งสำคัญอันแรกที่เราควรคำนึงถึงในการลงโทษ ส่วนประโยชน์สุขที่เกิดจากการลงโทษเป็นเพียงผลพลอยได้ กล่าวคือ เราลงโทษได้เฉพาะคนที่มีความผิดเท่านั้นและโทษที่ตั้งต้องเท่าเทียมกับความผิดของเขา จะน้อยกว่าหรือมากกว่าไม่ได้ เมื่อทำอย่างนี้แล้วจะเกิดประโยชน์สุขขึ้นหรือไม่ก็ไม่สำคัญ ถ้าเกิดขึ้นด้วยก็ดี แต่ก็เป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้น ส่วนทฤษฎีประโยชน์นิยมยืนยันว่า ประโยชน์สุขที่เกิดจากการลงโทษเป็นเครื่องตัดสินความชอบธรรม¹ แต่เพียงอย่างเดียวของการลงโทษ ดังนั้นความขัดแย้งระหว่างทฤษฎีทั้งสองนี้จึงเป็นความขัดแย้งกันในแง่ที่ว่าในการลงโทษคนผิดนั้น เราควรคำนึงถึงความยุติธรรมหรือประโยชน์สุขเป็นสำคัญ อุดมคติของการลงโทษนั้นเราต้องการการลงโทษที่ทั้งยุติธรรมและก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมด้วยพร้อมกัน แต่ในทางปฏิบัติ บางครั้งการลงโทษไม่สามารถทำให้เกิดความยุติธรรมและประโยชน์สุขขึ้นพร้อมกันได้ จำเป็นต้องเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น บางครั้งการลงโทษเท่าเทียมกับความผิดไม่สามารถบรรลุผลในการป้องกันไม่ให้คนอื่นทำผิดอย่างนั้นได้อีก เพราะโทษน้อยไปคนไม่กลัวเกรง แต่ถ้าลงโทษ

¹ข้าพเจ้าใช้คำว่า "ความชอบธรรม" ในความหมายที่เป็นสิ่งถูกต้องตามทัศนะของมนุษย์ ซึ่งต่างจาก "ความยุติธรรม" ซึ่งข้าพเจ้าใช้ในความหมายที่เป็นค่า (value) ทางศีลธรรมซึ่งเป็นจริงในธรรมชาติโดยไม่ขึ้นกับทัศนะของมนุษย์

มากจนคนกลัว เกรงที่จะต้องลงโทษมากกว่าความผิดอันเป็นการ เสียความยุติธรรมไป ในกรณีอย่างนี้ถ้าเลือกเอาความยุติธรรมก็จะไม่เกิดประโยชน์สุข ถ้าเลือกเอาประโยชน์สุขก็จะเสียความยุติธรรม แต่ความยุติธรรมเป็นค่าทางศีลธรรม ดังนั้นการเลือกระหว่างความยุติธรรมกับประโยชน์สุขจึงขึ้นอยู่กับว่าค่าทางศีลธรรมหรือกฎศีลธรรมมีจริงหรือไม่ด้วย เพราะถ้าค่าทางศีลธรรมมีจริงและมนุษย์เป็นสัตว์ศีลธรรม มนุษย์ก็ควรเลือกความยุติธรรมก่อนประโยชน์สุข แต่ถ้าค่าทางศีลธรรมไม่มีจริง ความยุติธรรมก็จะมีค่าเหมือนกับความสุขชอบธรรม คือเป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดขึ้นเอง ดังนั้นจึงควรถูกกำหนดโดยประโยชน์สุขของมนุษย์โดยส่วนรวม

6. เจตจำนงเสรีกับความมุ่งหมายของการลงโทษ

ปัญหาที่ว่ามนุษย์มีเจตจำนงเสรี (free will) ในการเลือกกระทำการใด ๆ หรือไม่ เป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อกันเรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษ ความมุ่งหมายของการลงโทษตามทัศนะของทฤษฎีทดแทนความผิดนั้น จำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่ามนุษย์มีเจตจำนงเสรีในการเลือกทำหรือไม่ทำอะไรก็ได้ เพราะทฤษฎีทดแทนความผิดถือว่าการลงโทษเพื่อทดแทนการกระทำผิดของเขานั้น เป็นผลเนื่องมาจากการที่เขาต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเขา แต่คนจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนก็ต่อเมื่อเขามีเสรีภาพที่จะเลือกทำหรือไม่ทำสิ่งนั้นได้ และเมื่อเขาเลือกทำสิ่งนั้น เขาย่อมได้รับรางวัลหรือโทษที่เหมาะสมแก่การกระทำของเขา แต่ถ้าเขาไม่มีเสรีภาพในการเลือกทำสิ่งนั้น เขาย่อมไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเขา คำานท์ก็คือว่าคนแต่ละคนมีเสรีภาพที่จะเลือกทำอะไรก็ได้ การที่คนทำผิดถูกลงโทษนั้นไม่ใช่เพราะว่าเราลงโทษเขาโดยหวังประโยชน์จากการลงโทษนั้น แต่เป็นว่าเขาเลือกลงโทษตัวเองโดยการเลือกทำผิด¹ "การกระทำแล้ว

¹Pincoffs, The Rationale of Legal Punishment, p. 8.

ของเขานั้นเองที่ลงโทษตัวเขา"¹

ส่วนความมุ่งหมายของการลงโทษตามที่คณะของทฤษฎีประโยชน์นิยมไม่จำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่ามนุษย์มีเจตจำนงเสรี ถ้ามนุษย์มีเจตจำนงเสรี การลงโทษเพื่อป้องกันไม่ให้คนทำผิดอีกและเพื่อแก้ไขนิสัยของผู้ทำผิดก็เป็นไปได้ เพราะคนยอมเลือกทำในสิ่งที่เห็นผลดีแก่ตัวเอง และเลือกไม่ทำในสิ่งที่จะทำให้ตนได้รับโทษ

. . . แนวความคิดของสำนักคลาสสิก (Classical School) ดังกล่าวนี้อยู่ภายใต้อิทธิพลของปรัชญาการลงโทษที่ว่า "การลงโทษมีผลในการยับยั้ง" ฉะนั้นจึงพิจารณาความหมายของอาชญากรรมในแง่ของกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว โดยเน้นหนักถึงเจตจำนงอิสระ (free will) ของผู้กระทำผิด กล่าวคือ ถือว่ามนุษย์ทุกคนมีอิสระที่จะกระทำสิ่งใด ๆ ก็ได้ที่ตนเห็นสมควร และถูกต้องอันเป็นไปตามความพอใจของตนเอง²

ถ้ามนุษย์ไม่มีเสรีภาพในการกระทำการใด ๆ แต่กระทำการต่าง ๆ โดยถูกกำหนดเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อม การลงโทษก็เป็นการวางเงื่อนไขอย่างหนึ่งที่ทำให้คนไม่กระทำผิด และเป็นการวางเงื่อนไขในการแก้ไขนิสัยของผู้ทำผิดด้วย ดังนั้นการลงโทษเพื่อป้องกันและแก้ไขตามหลักของประโยชน์นิยมก็ยังเป็นไปได้ แม้ว่ามนุษย์จะไม่มีเสรีภาพ

. . . โดยนัยนี้สำนักโพสิทีฟ (Positive School) จึงนิยามพิจารณาความหมายของอาชญากรรมในแง่ของพฤติกรรมศาสตร์ ไม่ใช่ในแง่ของกฎหมายอีกต่อไป และปรัชญาการลงโทษจึงเปลี่ยนไปจากการแก้แค้นหรือการลงโทษเพื่อยับยั้งตามทัศนะของสำนักคลาสสิก มาเป็นการแก้ไขและให้การศึกษาผู้ประพฤติดีให้กลับตนเป็นพลเมืองดีต่อไป โดยนัยนี้สำนักโพสิทีฟจึงยึดถือแนวความคิดของเจตจำนงประสงค์ (Determinism) กล่าวคือ ถือว่าการกระทำของมนุษย์เกิดขึ้น

¹Immanuel Kant, "Supplementary Explanation of The Principle of Right, V." Quoted in Edmund L. Pincoffs, The Rationale of Legal Punishment. p. 8.

²อรุณี สุวรรณบุบผา, หลักอาชญาวิทยา, หน้า 9.

โดยมีสิ่งอื่นมาชักจูง อาจจะเป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกและภายในร่างกายมนุษย์เองก็มี
บังคับ เมื่อเป็นเช่นนี้ มนุษย์ก็ไม่ควรที่จะรับผิดชอบในการกระทำของตน เพราะ
เมื่อมนุษย์ไม่มีทางเลือกก็ไม่ควรที่จะต้องรับผิดชอบ¹

เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมแสดงว่า ปัญหามนุษย์มีเจตจำนงเสรีหรือไม่ เป็นปัญหาที่มีผล
กระทบกระเทือนต่อทัศนคติของทฤษฎีทดแทนความผิด ถ้าคำตอบของปัญหานี้คือมนุษย์ไม่มี
เจตจำนงเสรี ความมุ่งหมายของการลงโทษตามทัศนคติของทฤษฎีทดแทนความผิดก็ย่อมไม่
ถูกต้อง แต่ปัญหานี้ไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อความมุ่งหมายของการลงโทษตามทัศนคติของ
ทฤษฎีประโยชน์นิยม ไม่ว่าคำตอบเกี่ยวกับปัญหานี้จะเป็นอย่างไรก็ตาม

7. การประนีประนอมทฤษฎีทั้งสองในทางปฏิบัติ

ถึงแม้ว่าความขัดแย้งกันในเรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษระหว่างทฤษฎี
ทดแทนความผิดกับทฤษฎีประโยชน์นิยมจะเป็นความขัดแย้งกันอย่างแท้จริง และไม่สามารถ
ขจัดความขัดแย้งนี้ลงได้ในค่านทฤษฎี เพราะปัญหานี้เกี่ยวข้องกับปัญหาทางจริยธรรมอื่น ๆ
ซึ่งได้วิเคราะห์มาแล้วในข้างต้น แต่ในทางปฏิบัติแล้วมีทางที่จะประนีประนอมความมุ่งหมาย
ของการลงโทษของทฤษฎีทั้งสองให้ใช้พร้อมกันได้ โดยยึดความมุ่งหมายของการลงโทษ
ของทฤษฎีหนึ่ง เป็นความมุ่งหมายหลัก และใช้ความมุ่งหมายของการลงโทษของอีกทฤษฎี
หนึ่ง เป็นความมุ่งหมายรอง

7.1 การประนีประนอมโดยยึดความยุติธรรมเป็นความมุ่งหมายหลัก

²ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย มีทัศนะว่า ในการที่ศาลจะลงโทษ
ผู้ทำผิดนั้นควรคำนึงถึงความมุ่งหมายของการลงโทษของทฤษฎีทั้งสองรวมกัน คือ การ

¹ เรื่องเดียวกัน

² หยุต แสงอุทัย, "การลดอาชญากรรมโดยการออกกฎหมายกำหนดแนวทางให้
ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ," นิติศาสตร์และการต่างประเทศ (พระนคร: สำนัก
พิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514), หน้า 6-12.

ลงโทษนั้นควรเป็นไปอย่างยุติธรรมและก่อให้เกิดประโยชน์ในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมด้วย แต่ คร. หยุค ถือว่า ความยุติธรรมในการลงโทษมีความสำคัญในตัวเอง และสำคัญมากกว่าการแสวงหาประโยชน์จากการลงโทษผู้ทำผิด กล่าวคือ ในการที่ศาลจะลงโทษเพื่อให้บรรลุผลในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมนั้นศาลจะลงโทษมากหรือน้อยกว่าความผิดอันเป็นการทำให้เสียความยุติธรรมไม่ได้

โดยเหตุนี้จึงต้องมีกรอบของโทษ คือต้องมีโทษขั้นสูงขั้นต่ำ คือแม้จะลงโทษโดยคำนึงถึงจุดประสงค์ต่าง ๆ แล้ว ศาลก็จะลงโทษให้เกินกว่าโทษขั้นสูงและโทษขั้นต่ำภายในกรอบของโทษไม่ได้ และโทษขั้นสูงและขั้นต่ำซึ่งศาลจะเลือกลงโทษ (สุดแต่จะพิจารณาว่า ควรคำนึงถึงจุดประสงค์ใดเป็นใหญ่) นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความชั่ว (Schuld) ของผู้กระทำ ตามที่ปรากฏจากการกระทำผิด หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ศาลจะลงโทษให้สูงหรือต่ำกว่าโทษที่เหมาะสมกับความชั่วของผู้กระทำไม่ได้ ความชั่วของผู้กระทำจึงเป็นเครื่องหยุดยั้งไม่ให้ศาลลงโทษตามอำเภอใจ แม้วากฎหมายจะได้อำนาจผู้กระทำผิดไว้สูงกว่านั้น ตัวอย่างเช่น ความผิดอาญา ความผิดหนึ่ง กฎหมายกำหนดโทษจำคุกขั้นสูง 15 ปี ขั้นต่ำ 3 ปี แต่เมื่อศาลพิจารณาความชั่วของผู้กระทำตามที่ปรากฏจากการกระทำผิดแล้ว ปรากฏว่าโทษขั้นสูงควรจะเป็นเพียง 7 ปี โทษขั้นต่ำเพียง 3 ปี ถ้าศาลเห็นว่ากรกระทำผิดนั้นทำให้ประชาชนหวาดหวั่นครันคราม การนำทฤษฎีการลงโทษเป็นการป้องกันทั่วไปมาใช้จะมีน้ำหนักมากกว่าการนำทฤษฎีการลงโทษเป็นการป้องกันพิเศษคือทำให้ผู้กระทำผิดกลับตน แมกระนั้นศาลจะลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดโดยอย่างมากเพียง 7 ปี ซึ่งเป็นโทษขั้นสูง เมื่อพิจารณาถึงความชั่วของผู้กระทำดังกล่าวแล้ว และถ้าศาลลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดไม่เกิน 7 ปี ก็คงถือว่าเป็นการลงโทษที่ยุติธรรม แม้จะปรากฏว่าศาลจะลงโทษผู้กระทำผิดเพียง 3 ปี ผู้กระทำผิดก็จะกลับตนได้ ทั้งนี้เพราะผู้กระทำผิดดำรงชีวิตอยู่ในสังคมจึงต้องยอมรับโทษแทนที่จะป้องกันมิให้บุคคลทั่วไปไปกระทำผิดอย่างเดียวกันในสังคม ในเมื่อโทษที่ลงนั้นไม่เกินความชั่วของเขา แต่ศาลเห็นว่าจำคุก 7 ปีก็ยังไม่ทำให้ผู้กระทำผิดกลับตนหรือทำให้บุคคลทั่วไปหวาดกลัว ศาลก็ต้องลงโทษเพียงจำคุก 7 ปี¹

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11-12.

การประนีประนอมแบบนี้ใช้ความมุ่งหมายของการลงโทษตามทฤษฎีทดแทนความผิดเป็นความมุ่งหมายหลัก เพราะถือว่าความยุติธรรมในการลงโทษเป็นสิ่งสำคัญกว่าการไต่ประโยชน์จากการลงโทษ ในกรณีที่การลงโทษมากที่สุดแต่ไม่เกินไปกว่าความผิดที่ผู้ถูกลงโทษได้ทำแล้วก็ยังไม่สามารถทำให้การลงโทษนั้นบรรลุผลในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมได้ ถ้าจะให้การลงโทษในครั้งนี้นับบรรลุผลในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมจำเป็นต้องลงโทษให้มากกว่าความผิดอันเป็นการเสียความยุติธรรมในการลงโทษไป ถ้าไม่ทำอย่างนี้ คือลงโทษเพียงแคเท่าเทียมกับความผิด การลงโทษนี้ก็จะมีผลเปล่าไม่ได้ประโยชน์อะไรขึ้นมา คนที่ถูกลงโทษจะได้รับความทุกข์ยากโดยเปล่าประโยชน์ ไม่เกิดผลดีต่อสังคมเลย ในกรณีอย่างนี้ คร. หยุค ก็ยังคงยืนยันให้รักษาความยุติธรรมของการลงโทษไว้ โดยยอมทิ้งประโยชน์ที่จะได้จากการลงโทษไป

7.2 การประนีประนอมโดยใช้ทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยม (Rule-utilitarianism)

ทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมมีพื้นฐานอยู่บนทฤษฎีประโยชน์นิยม เพราะใช้ประโยชน์สุขของคนส่วนมาก คือใช้หลักมสุขเป็นเครื่องตัดสินความชอบธรรม แต่ข้อที่ต่างจากทฤษฎีประโยชน์นิยม คือ ทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมไม่ได้พิจารณาการกระทำแต่ละครั้งว่าการกระทำอย่างนี้จะก่อให้เกิดสุขหรือไม่ แต่พิจารณาว่าถ้าการกระทำอย่างนี้ได้รับการยึดถือปฏิบัติเป็นกฎเกณฑ์ของสังคมแล้ว กฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้จะก่อให้เกิดสุขแก่สังคมในระยะยาวหรือไม่ การกระทำบางอย่างถ้าพิจารณาเฉพาะการกระทำในครั้งนั้นครั้งเดียวอาจไม่ก่อให้เกิดสุข แต่ถ้าการกระทำนี้ได้รับการยึดถือปฏิบัติเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปในสังคมแล้วจะเกิดประโยชน์สุขมากกว่าไม่ได้รับการยึดถือ การกระทำอย่างนี้ก็เป็นการกระทำที่ถูกต้อง ตามทัศนะของทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยม การกระทำบางอย่างอาจทำให้เกิดสุขในครั้งนั้น แต่ถ้าการกระทำนี้ได้รับการยึดถือปฏิบัติเป็นกฎเกณฑ์ต่อไปในระยะยาวแล้วจะทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี การกระทำอย่างนี้ก็เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามทัศนะของทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยม¹ ตัวอย่างเช่น

¹วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น, หน้า 120-121.

การลงโทษผู้บริสุทธิ์ เมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์ของทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมแล้วไม่ควรกระทำ เพราะแม้ว่าบางครั้งการทำร้ายผู้บริสุทธิ์ในฐานะเป็นการลงโทษโดยเป็นแพะรับบาปจะได้ประโยชน์ในการชู้และป้องกันไม่ให้คนทำผิด แต่ในระยะยาวแล้วการยอมรับกฎที่ว่าลงโทษผู้บริสุทธิ์ทำได้ถ้าเกิดผลในการป้องกันการทำผิด จะเป็นผลเสียมากกว่าผลดี เพราะคนในสังคมจะขาดความเชื่อมั่นในกฎหมายว่าจะคุ้มครองประโยชน์สุขของเขาได้เสมอไป แม้เขาจะประพฤติตนอยู่ในกรอบของกฎหมาย พวกเขาจะหวาดระแวงอยู่เสมอว่าวันหนึ่ง เขาอาจถูกลงโทษโดยไม่มีผิดได้ การขาดความเชื่อมั่นและความเคารพกฎหมายจะทำให้สังคมไม่สงบสุข คนจะเกรงกลัวกฎหมายน้อยลง ความมุ่งหมายในการลงโทษผู้บริสุทธิ์ เพื่อป้องกันไม่ให้คนทำผิดก็จะสูญเสียไปด้วย เพราะเมื่อคนไม่เคารพกฎหมายแล้วโอกาสที่จะทำผิดก็มากขึ้น

การละเว้นไม่ลงโทษผู้กระทำผิดบางคน ทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมจะถือว่าไม่ถูกต้อง ในบางกรณีการลงโทษผู้ทำผิดจะไม่ก่อให้เกิดผลดีใด ๆ เลย เช่นในกรณีที่ไม่จำเป็นต้องลงโทษเพื่อป้องกันไม่ให้คนทำผิดอย่างนั้นอีก เนื่องจากโอกาสที่จะทำผิดอย่างนั้นมีได้เพียงครั้งเดียวและหมดไปแล้ว ผู้กระทำผิดรู้สึกเสียใจและสำนึกในความผิดพลาคของตน คนในสังคมยอมให้อภัยไม่คิดใจจะแก้แค้นผู้ทำผิด หรืออย่างกรณีนักโทษประหารคนสุดท้ายบนเกาะที่ชาวเกาะตกลงใจจะแยกย้ายกันไปจาก เกาะตามตัวอย่างที่ค้ำหนักขึ้นมา กรณีดังกล่าวมานี้ทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมถือว่าแม้ว่าจะไม่ได้ประโยชน์อะไรจากการลงโทษในครั้งนี้เลยก็ควรลงโทษเพื่อเป็นการรักษาหลักการที่ว่า คนทำผิดจะต้องถูกลงโทษ หลักการนี้จะมีประโยชน์ในระยะยาวทำให้คนเคารพและเกรงกลัวกฎหมายมากขึ้น รู้สึกว่ากฎหมายนั้นเด็ดขาดและยุติธรรมแก่ทุกคน อันจะเป็นประโยชน์ในการป้องกันการกระทำผิดในระยะยาวได้ ดังนั้นตามทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมจึงควรลงโทษผู้ทำผิดทุกคน

การลงโทษหนักเกินกว่าความผิด เพื่อให้บรรลุผลในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมเป็นสิ่งที่ทฤษฎีกฎ-ประโยชน์นิยมไม่เห็นด้วย เพราะทำให้คนโดยทั่วไปรู้สึกว่า

กฎหมายลงโทษอย่างไม่ยุติธรรม ทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธาในกฎหมายอันจะเป็นผล
เสียต่อสังคมในระยะยาว

ดังนั้นเราพอจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีกฎ-ประโชชนนิยมสามารถชี้แก้ความขัดแย้ง
เรื่องความมุ่งหมายของการลงโทษระหว่างทฤษฎีทดแทนความผิดกับทฤษฎีประโชชนนิยม
ในทางปฏิบัติได้ โดยถือว่าความมุ่งหมายหลักของการลงโทษก็เพื่อสร้างประโชชนให้แก่
สังคม แต่ก็ไม่ทำให้เสียความยุติธรรมอันเป็นหัวใจสำคัญของทฤษฎีทดแทนความผิดไป แม้
ว่าในทางทฤษฎี ทฤษฎีกฎ-ประโชชนนิยมอาจจะไม่สามารถชจัดความขัดแย้งระหว่างทฤษฎี
ทดแทนความผิดกับทฤษฎีประโชชนนิยมได้ เพราะใช้ผลไค้ของการลงโทษเป็นเครื่องตัดสิน
ความชอบธรรมของการลงโทษ ซึ่งเป็นการตัดสินความชอบธรรมของการลงโทษบนพื้นฐาน
ของทฤษฎีประโชชนนิยม แต่ในทางปฏิบัติแล้ว การลงโทษตามแนวพิจารณาของทฤษฎีกฎ-
ประโชชนนิยมจะเข้ากันได้กับทั้งทฤษฎีทดแทนความผิดและทฤษฎีประโชชนนิยม เพราะการ
ลงโทษตามแนวพิจารณาของทฤษฎีกฎ-ประโชชนนิยมมุ่งให้เกิดผลดีแก่สังคมตามทฤษฎี
ประโชชนนิยมและไม่ทำให้เสียความยุติธรรมในการลงโทษตามทฤษฎีทดแทนความผิดไป
กล่าวคือ ไม่ยอมให้มีการลงโทษผู้บริสุทธิ์ ไม่ยอมให้มีการละเว้นไม่ลงโทษแก่ผู้ทำผิด และ
ไม่ยอมให้มีการลงโทษเกินกว่าความผิด อย่างไรก็ตาม การที่ทฤษฎีกฎ-ประโชชนนิยม
รักษาความยุติธรรมของการลงโทษไว้ก็เพราะเชื่อว่าการรักษาความยุติธรรมของการลง
โทษไว้จะมีประโชชนต่อสังคมในระยะยาวมากกว่าการแสวงหาประโชชนจากการลงโทษ
ในแต่ละครั้งโดยไม่คำนึงถึงความยุติธรรมในการลงโทษ ไม่ได้รักษาความยุติธรรมของ
การลงโทษไว้เพราะคิดว่าความยุติธรรมเป็นสิ่งที่มีความค่าในตัวเอง